

อุมมะฮ์ วะสฎุ – ประชาชาติตรงกลาง: แนวคิดการจัดวางทางอารยธรรมของมนุษย์ในอิสลาม

รับบทความ : 21 กันยายน 2564 ■ แก้ไขบทความ : 12 พฤศจิกายน 2564 ■ ตอบรับบทความ : 1 ธันวาคม 2564

*อีเมลผู้เขียนหลัก : to.tubaghuraba@gmail.com

ทวีศักดิ์ อุปมา¹

อับดุลรอนิง สือแต²

บทคัดย่อ

จุดประสงค์ บทความวิจัยชิ้นนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาแนวคิดการสร้างอารยธรรมในคำสอนอิสลาม ผ่านการศึกษา
โองการจากคัมภีร์อัลกุรอานว่าด้วยการสถาปนาประชาชาติตรงกลาง เพื่อเปิดพื้นที่ใหม่ให้แก่อารยธรรมของมนุษยชาติ

วิธีการศึกษา เป็นงานวิจัยเอกสาร โดยมีวิธีการศึกษางานอรรถาธิบายอัลกุรอานต่าง ๆ ทั้งงานอ้างอิงจากตำราหลัก
และงานเขียนเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องนี้ และเพื่อสรุปแนวคิด “ความเป็นตรงกลาง” ที่เป็นการจัดวางสถานะของอารยธรรม
อิสลามที่กำลังเกิดขึ้นมาใหม่ในยุคสมัยนั้น

ผลการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า แนวความคิดความเป็นตรงกลางของประชาชาติอิสลาม ได้กลายเป็นพัฒนาการใหม่
ของประวัติศาสตร์อารยธรรมมนุษยชาติ มันได้สร้างประชาชาติที่ดีเลิศและยุติธรรมขึ้นมาในหน้าประวัติศาสตร์ และทำ
ให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางอารยธรรมอย่างกว้างขวาง

การนำผลวิจัยไปใช้ งานวิจัยได้ช่วยสร้างทฤษฎีความเป็นประชาชาติตรงกลาง เพื่อนำไปอธิบายพัฒนาของอารยธรรม
ผ่านบทบาทของประชาชาติอิสลาม และทำให้เกิดความเข้าใจต่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างอารยธรรมต่าง ๆ ได้ชัดเจนขึ้น

คำสำคัญ : อารยธรรม, ประชาชาติอิสลาม, ประชาชาติตรงกลาง, โลกมุสลิม, กิบละฮ์

¹ นักศึกษาปริญญาเอก ภาควิชาอิสลามศึกษา คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

² Ph.D. (West Asian Politics), ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาอิสลามศึกษา คณะวิทยาการอิสลาม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี อีเมล: abdulroning.s@psu.ac.th

Ummah Wasat – The Middle Nation:

The concept of human civilization emplacement in Islam

Received: September 21, 2021; ■ Revised: November 12, 2021; ■ Accepted: December 1, 2021

*Author Email: to.tubaghuraba@gmail.com

Thaweesak Uppama¹

Abdulroning Suetair ²

Abstract

Objective This research paper aims to study the concept of civilization in Islamic teachings through the study of the Quran's verses on building a 'Middle Nation' to open up new areas of human civilization.

Methodology This study is a documentary research with methods for studying the various Quranic exegesis, both the main works and the specific writings on the subject. It wants to sum up the "Middle" concept that lays out the emergence of Islamic civilization.

Research findings The study found that the concept of "Middle" of the Islamic nation has emerged as a new development in the history of human civilization. It has created a glorious and just nation in history and has brought about a wide civilization exchange.

Applications This research has helped to create the Middle Nation theory to explain the development of civilization through the role of the Islamic nation. It also gave a clearer understanding of the interactions between civilizations.

Keywords: Civilization, Islamic nation, Middle Nation, Muslim World, Qiblah

¹ Ph.D. (Candidate in Islamic science) Department of Islamic Studies, Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus.

² Ph.D. (West Asian Politics), Assistant professor, Department of Islamic Studies, Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus. Email: abdulroning.s@psu.ac.th

บทนำ

การประกาศศาสนาของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในปีทีนครมักกะฮ์ ค.ศ. 610 และอพยพไปสู่นครมะดีนะฮ์ ค.ศ. 622 ซึ่งเป็นการเริ่มต้นปีศักราชของอิสลาม และยังเป็นจุดเริ่มต้นของอิสลามในฐานะรัฐหนึ่งของโลกเป็นครั้งแรก นั่นถือว่าเป็นการเริ่มต้นอิสลามของอิสลามในการนำตัวเองเข้าสู่โลกแห่งอารยธรรมในฐานะหนึ่งอารยธรรมใหม่ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ใช้เวลาอยู่ในนครมะดีนะฮ์เป็นเวลาประมาณสิบปีในการก่อร่างระบบของอิสลามขึ้นมา หลังจากนั้นท่านก็เสียชีวิตไปใน ค.ศ. 632 อารยธรรมใหม่ก็ได้ปักหลักบนพื้นที่ส่วนใหญ่ของคาบสมุทรอาหรับในเวลานั้นแล้ว บัดนั้นเป็นต้นมาอารยธรรมของอิสลามก็ได้ขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็วประมาณหนึ่งร้อยปีต่อมาขอบเขตดินแดนของอิสลามก็ไปถึงภาคใต้ของฝรั่งเศสในด้านตะวันตกและแม่น้ำสินธุในด้านตะวันออก ดินแดนโลกมุสลิมนั้นกว้างใหญ่กว่าในช่วงสมัยที่จักรวรรดิโรมันก้าวขึ้นในระดับจุดสูงสุดเสียอีก (Arnold, 1896) การครอบครองดินแดนดั้งเดิมทั้งหมดของจักรวรรดิเปอร์เซีย และการเข้าไปตั้งอารยธรรมในคาบสมุทรไอบีเรีย (สเปนและโปรตุเกส) ทำให้ส่งผลกระทบต่อดารยธรรมของโลกที่ได้เปลี่ยนแปลงในระดับพลิกผันไปอย่างมากมาย

อิสลามเป็นศาสนาในมิติทางจิตวิญญาณในความหมายเดียวกับศาสนาอื่น ๆ ขณะเดียวกันมันก็มีเป้าหมายในการเข้าไปสู่การจัดวางอารยธรรมมนุษย์ใหม่ความสามารถในการประสานสองด้านนี้ได้อย่างกลมกลืนกันได้กลายเป็นคำอธิบายความสำเร็จของอิสลามในยุคแรก (al-Nadwi, n.d) แนวคิดสำคัญที่ทำให้สองด้านนี้บรรลุผลคือคือแนวคิด “อุมมะฮ์ วะสฎุ” (ประชาชาติตรงกลาง หรือ Middle Nation)¹ ปรากฏขึ้นในคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงการกำหนด

รูปแบบอารยธรรมตนเองเท่านั้น แต่ยังสัมพันธ์กับอารยธรรมอื่น ๆ แนวคิดนี้มีการปฏิบัติจริงผ่านการกำหนดทิศทาง (direction) ตรงกลางเพื่อการสัการะบูชาต่อพระผู้เป็นเจ้าที่เรียกในภาษาอาหรับว่า “กิบละฮ์” (ทิศทาง) ที่กำหนดให้อาคารกะอ์บะฮ์เป็นศูนย์กลางขึ้นในปีอพยพ (ฮิจญเราะฮ์) ที่สองของอิสลาม

แนวคิด “อุมมะฮ์ วะสฎุ” (ประชาชาติตรงกลาง หรือ Middle Nation) ไม่ได้เป็นโลกของความศรัทธาและการสัการะบูชาในความเชื่อของมุสลิมเท่านั้น แต่มันกลายเป็นคำอธิบายที่คนที่มิได้มีความศรัทธาในอิสลามสามารถทำความเข้าใจความหมายของมันได้ด้วยเช่นกัน เพราะมันคือคำอธิบายบทบาทของชุมชนมุสลิมท่ามกลางชุมชนโลก หรือมันคือการเสนอตนเองในการเข้าไปสู่การปฏิสัมพันธ์กับอารยธรรมต่าง ๆ ในฐานะตนเองเป็นอารยธรรมที่กำหนดผ่านปรัชญา “ตรงกลาง” (วะสฎุ) ในแง่มุมของประวัติศาสตร์มันจึงได้เห็นวิธีการปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ กับอารยธรรมใหญ่ของโลกในบัดนั้นทันที ไม่ว่าจะเป็นจักรวรรดิไบแซนตินของยุโรป จักรวรรดิเปอร์เซีย จักรวรรดิจีน เป็นต้น รวมทั้งประวัติศาสตร์ที่ต่อเนื่องกันตลอดพันกว่าปีนับจากวันที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ปรากฏตัวขึ้นมาในหน้าประวัติศาสตร์ของโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อความเข้าใจต่อเป้าหมายของกำเนิดขึ้นมาของประชาชาติอิสลามในมุมมองของตัวบทจากคัมภีร์อัลกุรอานและความเข้าใจของงานอรรถธิบายอัลกุรอานโดยรวม
2. เพื่อให้เห็นกระบวนการวะสฎุยะฮ์ (ความเป็นตรงกลาง) ในแง่มุมของจัดวางผู้ศรัทธา เพื่อให้เกิด

¹ คำว่า “วะสฎุ” (Wasat) แปลว่า “ตรงกลาง” ในบทความจะใช้คำนี้เป็นคำทับศัพท์ในการอธิบายแนวคิดของบทความชิ้นนี้

ส่วนคำว่า “อุมมะฮ์” (Ummah) นั้นหมายถึงประชาชาติ เป็นอีกคำหนึ่งที่ถูกใช้ควบคู่กันเสมอ

การปฏิบัติความเป็นตรงกลางตามที่เคยขึ้นมาในยุคแรก
ของอิสลาม

3. แสดงให้เห็นถึงการขับเคลื่อนอารยธรรมใน
ยุคแรกเริ่ม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างอารยธรรม ความ
พยายามรักษาความสมดุลระหว่างอารยธรรมในโลกแห่ง
ความขัดแย้ง จากประสบการณ์ในหน้าประวัติศาสตร์

วิธีการศึกษา

1. ศึกษาการอธิบายอัลกุรอานที่มีต่อ
โองการว่าด้วยประชาชาติตรงกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
งานอธิบายอัลกุรอานที่อ้างอิงทัศนะความเข้าใจ
จากคนยุคแรกของอิสลาม เพื่อประมวลความเข้าใจ
โดยรวมให้กระชับที่สุดต่อความหมายของคำว่า
ประชาชาติตรงกลาง โดยมุ่งการศึกษาไปยังคำว่า
ประชาชาติตรงกลาง (Middle Nation) ที่ใช้บอก
ลักษณะของประชาชาติมุสลิมเป็นคำสำคัญ

2. ศึกษากระบวนการของการดำรงอยู่ในความ
เป็นประชาชาติตรงกลาง จากโครงสร้างคำสอนอิสลาม
เพื่อให้เข้าใจการปฏิบัติความเป็นตรงกลางของ
ประชาชาติมุสลิม ที่ได้มาจากตัวบทอัลกุรอานและ
หะดีษ นอกจากนั้นยังเป็นการศึกษาภาพรวมของ
ประวัติศาสตร์ในยุคแรกเริ่ม โดยมุ่งไปที่ความสัมพันธ์
ระหว่างอิสลามกับอารยธรรมในยุคสมัยนั้นโดยสังเขป

ผลการศึกษา

1. ความหมายในงานอธิบายอัลกุรอาน

การกล่าวถึง “ประชาชาติตรงกลาง”
(Middle Nation) ถูกกล่าวไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน อยู่ใน
ประเด็นเดียวกับประเด็นของการกำหนดบัยตุลลอฮ์หรือ
เรียกอีกอย่างว่ากะอ์บะฮ์ (Kahbah) ให้เป็นทิศทาง
(Direction) ที่ใช้มุ่งสำหรับการสักการะบูชา ที่เรียกว่า
“กิบละฮ์” (Qiblah) จากบัยตุลมักดิสที่ตั้งอยู่ที่
เยรูซาเล็ม มาสู่บัยตุลลอฮ์หรือกะอ์บะฮ์ที่ตั้งอยู่ที่
มักกะฮ์ ซึ่งเกิดขึ้นปีสองหลังจากการสถาปนาระบบการ

ปกครองที่นครมะดีนะฮ์ หลังจากที่ได้หันหน้าไปทางบัย
ตุลมักดิสเป็นเวลา 16 เดือน (Muslim, n.d.) จุดกำเนิด
นี้จึงเป็นเรื่องเดียวกับการสถาปนาให้อุมมะฮ์อิสลามเป็น
อุมมะฮ์วะฮ์ญี (ประชาชาติตรงกลาง) ดังที่การกล่าวถึง
ความเป็นเหตุผลเรื่องนี้ในอายะฮ์ (โองการ) อัลกุรอานว่า

سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّاهُمْ عَنْ
قِبْلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ
وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ
مُسْتَقِيمٍ ﴿١٤٢﴾

[البقرة: 142]

ความว่า: “... บรรดาคนเขลาในหมู่มนุษย์
นั้นจะกล่าวว่า อะไรเล่าที่ทำให้พวกเขา หัน
ออกไปจากกิบละฮ์ (ทิศ) ของพวกเขา ที่
พวกเขาเคยผินไป (คือที่บัยตุลมักดิสหรืออัล
อักศอ) จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) ว่าทิศ
ตะวันออกและทิศตะวันตกนั้นเป็นสิทธิ
ของอัลลอฮ์เท่านั้น พระองค์จะทรงแนะนำ
ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์ไปสู่ทางอัน
เที่ยงตรง”

(อัลบะเกาะเราะฮ์:142)

แนวคิดของกิบละฮ์ (Qiblah) นั้น คือทิศทาง
ในการทำอิบาตะฮ์ (การสักการะบูชาต่อผู้เป็นเจ้าเพียง
หนึ่งเดียว) แนวคิดนี้ถูกกำหนดมาใช้ทุกยุคสมัย ก่อน
หน้านี้กิบละฮ์อยู่ที่บัยตุลมักดิส (เยรูซาเล็ม) กล่าวได้อีก
อย่างว่า แนวคิดกิบละฮ์ เป็นแนวคิดที่ทำให้เตาฮีด
(ความเป็นหนึ่งของอัลลอฮ์) มีความสะอาดบริสุทธิ์ เพื่อ
ไม่ให้หันไปยังทิศทางอื่น ๆ ที่อาจก่อเกิดการตั้งภาคี
(ชิริก) ขึ้นมา แต่ประเด็นใหญ่เรื่องนี้เป็นเรื่องของการ
สถาปนาอาคารกะอ์บะฮ์ขึ้นมาเป็นกิบละฮ์ (Qiblah)
แทนอาคารอัลอักศอที่เยรูซาเล็ม สำหรับอาคารกะอ์
บะฮ์ในความศรัทธาของมุสลิมคืออาคารหลังแรกบนโลก
นี้ที่ถูกสร้างขึ้นมาสักการะต่อพระผู้เป็นเจ้า และถือ

ว่าเป็นการนำทางแด่มนุษยชาติสู่หนทางอันเที่ยงตรง (al-Sa'dī, n.d.) ต่อมาได้รับการบูรณะโดยท่านนบีอิบรอฮีมและบุตรชายคือท่านนบีอิสมายิล (al-Ṭabarī, n.d.) จากตรงนี้เองที่ได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของเผ่าพันธุ์อาหรับ เป็นการจับวางสายของศาสนทูตเพื่อรองรับการมาของศาสนทูตท่านสุดท้าย คือท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ การเปลี่ยนแปลงนี้จึงมีนัยยะที่มากกว่าการเปลี่ยนแปลงทิศทางทางการสักการะ แต่มันคือการเปลี่ยนแปลงจุดศูนย์กลางผู้คนชุดใหม่มาสู่กลุ่มคนชุดใหม่ อายะฮ์ (โองการ) ถัดมาจึงได้กล่าวถึงสถานะพิเศษในการกำนิตขึ้นประชาชาติอิสลามด้วยการระบุด้วยคำว่า “อุมมะฮ์ วะสฎั” แปลว่า ประชาชาติตรงกลาง (Middle Nation) ดังนี้

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا ... ﴿١٣٣﴾

[البقرة: 143]

ความว่า: “...และในทำนองเดียวกัน (ที่ได้มีการเปลี่ยนกิบละฮ์นั้น) เราได้ให้พวกเจ้า (ประชาชาติมุสลิม) เป็นประชาชาติตรงกลาง ...”

(อัลบะเกาะเราะฮ์: 143)

อัล-กูรฏูบีย (al-Qurtubī, n.d.) อธิบายการกล่าวเปรียบเทียบนี้ว่า “...ดังที่กะอ์บะฮ์ได้ดำรงอยู่ตรงกลางของผืนแผ่นดิน และในทำนองเดียวกัน เราได้ให้พวกเจ้าเป็นประชาชาติตรงกลาง” ตามแนวคิดนี้ “ผู้คนแห่งกิบละฮ์” (อะฮ์ลุล กิบละฮ์) จะหมายถึงประชาชาติอิสลาม คือทุกคนที่เลื่อมใสไปยังอาคารกะอ์บะฮ์ จากทั้งตะวันออกหรือตะวันตก กะอ์บะฮ์จึงเป็นศูนย์กลางแห่งมนุษยชาติ ซึ่งทำหน้าที่เป็นทิศทางสำหรับการอิบาดะฮ์ (สักการะบูชา) และเป็นที่ยิ่งมุนษย์ได้เคลื่อนไปรอบ ๆ ศูนย์กลางนี้ ด้วยภาพที่เป็นจริงนี้ได้สร้างให้ประชาชาติอิสลามมีสถานะอยู่ตรงกลางของ

มนุษยชาติตามไปด้วย นี่เป็นการเปรียบประชาชาติอิสลามเข้ากับการสถาปนากะอ์บะฮ์ขึ้นเป็นกิบละฮ์ (al-Shawkānī, 2004)

ประเด็นที่สำคัญต่อมาเมื่ออัลกูรออันได้กล่าวการเป็นประชาชาติตรงกลาง (Middle Nation) คือการผูกติดอยู่กับแนวคิด “การเป็นพยาน” (Shahādah) ดังที่ใจความระบุไว้ชัดเจนต่อมาว่า

﴿... لَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ ...﴾

[البقرة: 143]

ความว่า: “...เพื่อพวกเจ้าจะได้เป็นพยานแก่ มนุษย์ทั้งหลาย...”

(อัลบะเกาะเราะฮ์: 143)

ความหมายของการเป็นพยาน (ชะฮาดะฮ์) ดังกล่าว มีการอ้างอิงไปที่วันกิยามะฮ์ (วันฟื้นชีวิตเพื่อการพิพากษา) เมื่อศาสนทูตต่าง ๆ ได้ปรากฏขึ้นในวันพิพากษา และถูกถามถึงภารกิจการเผยแผ่สัจธรรม แต่ปรากฏว่า ผู้คนในยุคสมัยของพวกเขาไม่ยอมเป็นพยานให้ แต่แล้วมุฮัมมัดและประชาชาติอิสลามก็กล่าวที่จะเป็นพยานให้ รายงานท่านอบูสะอีด อัล-คุดรี ย ท่านนบี ﷺ ได้อธิบายเรื่องราวที่เกิดขึ้นในวันพิพากษานี้โดยอิงกับโองการอัลกูรออันดังกล่าวไว้ว่า

((...)) وَهُوَ قَوْلُهُ جَلَّ ذِكْرُهُ ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾ وَالْوَسْطُ الْعَدْلُ (...))

(رواه البخاري 9/136)

ความว่า: “... (สอดคล้องกับ) พระดำรัสของอัลลอฮ์ที่ได้ว่า “และในทำนองเดียวกัน เราได้ทำให้พวกเจ้าเป็นประชาชาติตรงกลาง เพื่อพวกเจ้าจะได้เป็นพยานแก่มนุษย์ทั้งหลาย” ตรงกลางคือความยุติธรรม”

(al-Bukhārī, 1422 : 9/136)²

การเล่าเรื่องในอนาคตของวันพิพากษาจึงส่งนัยยะสำคัญต่อความตระหนักว่าภารกิจของการเป็นประชาชาติตรงกลางนั้นดำเนินไปกระทั่งวันพิพากษา ในมิติของความศรัทธา การเป็นพยาน (witness) หมายถึงการเป็นพยานต่อความจริงตลอดหน้าประวัติศาสตร์ร่วมกัน เริ่มจากรุ่นของเศาะฮาบะฮ์ที่เป็นพยานถึงการปรากฏความจริงให้แก่รุ่นตาบิอิน (รุ่นที่ทันพบเจอเศาะฮาบะฮ์) ไปจนถึงวันสิ้นโลก (al-Qurtubī, n.d.) เพื่อยืนยันถึงความจริงของการนำ อิสลามไปให้ถึงพวกเขา (al-Shawkānī, 2004) ความหมายของการเป็นพยานจึงมีความหมายถึงการทำให้มนุษยชาติสัมผัสและมองเห็นได้ถึงอิสลามที่แท้จริงอันปรากฏอยู่ในประชาชาติอิสลาม ความหมายของคำว่า “วะสฎ์” (ตรงกลาง) จึงถูกอธิบายโดยสัมพันธ์โดยตรงกับความยุติธรรม (อัดล) เป็นการแสดงถึงความยุติธรรมที่แท้จริงซึ่งวางอยู่บนความสามารถในการมองเห็นต่อสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ มีจิตใจที่กล้าหาญในการตัดสินได้ ดังนั้น ความหมายหลักของ “วะสฎ์” จึงผูกพันอยู่กับคำอธิบายหลักคือ “อัดล” (ความยุติธรรม) ท่าน นบี ﷺ ได้ให้ความหมายนี้เป็นสำคัญตามหะดีษที่อ้างมาข้างต้น เช่นเดียวกับท่านอิบนุ อับบาส กล่าวว่า “และในทำนองเดียวกัน เราได้ให้พวกเจ้าเป็นประชาชาติตรงกลาง” คือได้ทำให้พวกท่านเป็นประชาชาติที่มีความยุติธรรม (al-Tabarī, n.d.) เศาะฮาบะฮ์อีกหลายท่านและคนยุคแรกของอิสลามได้ให้ความหมายนี้ไว้ในทิศทางเดียวกัน ถือว่าเป็นความหมายหลักที่มีต่อคำว่า “วะสฎ์” (ตรงกลาง)

อย่างไรก็ตาม ความหมายที่ตามมาของคำว่า “วะสฎ์” (ตรงกลาง) ถูกอธิบายอีกว่าเป็นประชาชาติที่ดี

ที่สุด (คียาร์) ด้วยวิถีทางที่เที่ยงที่สุด เที่ยงธรรมที่สุด และมีความกระจ่างชัดที่สุด (Ibn Kathīr, 2002 : 1/454) ดังนั้น การจะก้าวไปถึงสถานะแห่งชะฮาดะฮ์ (การเป็นพยาน) ได้ ประชาชาตินั้นต้องมีการพัฒนาไปสู่ความดีที่ยอดเยื่อนี้เท่านั้น พวกเขาจึงสามารถแสดงความหมายของคำว่ายุติธรรมได้อย่างแท้จริง ความหมายนี้ได้รับการยืนยันจากอายะฮ์ (โองการ) หนึ่งที่ว่า

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ ... ﴿١١٠﴾

[آل عمران: 110]

ความว่า: “พวกเจ้านั้น เป็นประชาชาติที่ดีที่สุด ซึ่งถูกให้อุบัติขึ้นสำหรับมนุษยชาติ...”

(อาละ อิหมรอน: 110)

ความหมายของการเป็นประชาชาติที่ดีเลิศนั้น ไม่ได้เป็นการถูกเลือกเพื่อตนเอง แต่เป็นการถูกเลือกเพื่อเป็นความสันติแก่มนุษยชาติทั้งหมด อิบนุ กะษีร์ (Ibn Kathīr, 2002) กล่าวว่า “พวกเขาเป็นประชาชาติที่ดีเลิศที่สุดท่ามกลางประชาชาติต่าง ๆ และเป็นผู้คนที่ยังประโยชน์อย่างที่สุด เพื่อมนุษยชาติทั้งหลาย” นั่นคือผู้ที่อยู่ร่วมกับท่านนบี ﷺ คือบรรดาเศาะฮาบะฮ์ พวกเขาอพยพ ดันรน แล้วสุดท้ายได้สถาปนานครแห่งมะดีนะฮ์ขึ้นมา (al-Tabarī, n.d.) นั่นคือแบบแผนของประชาชาติที่ดีเลิศที่ถูกนำมาออกมาสู่มนุษยชาติ ความหมายของวะสฎ์มีความหมายถึงพัฒนาการที่อุดมสมบูรณ์ อัล-กูรฎูบีย (al-Qurtubī, n.d.) กล่าวว่า “(เปรียบตั้ง) ตรงกลางแห่งหุบเขา มันคือจุดที่ดีที่เลิศที่สุด ซึ่งตรงนั้นจะอุดมไปด้วยพืชพันธุ์และแหล่งน้ำ” อิบนุ กะษีร์ (Ibn Kathīr, 2002) ให้นิยามความหมายวะสฎ์

² สำนวนคล้ายคลึงกับที่บันทึกในมุสนัด อะหมัด (Ahmad, 2001: 17/372) สุนัน อัต-ติรมิซีย (al-Tirmizī, 1975: 5/207) อัล-สุนัน อัล-กูบรอ (al-Nasa'ī, 2001: 10/18) เป็นต้น

ของความดีเลิศว่า “ดีเลิศที่สุดมีความโอบอ้อมอารีอย่างที่สุด”

ดังนั้น ทั้งความหมายของความยุติธรรมและความดีเลิศ จึงเป็นลักษณะสองด้านของเจตนารมณ์การดำรงอยู่ของอุมมะฮ์ วะสฎ์ อัล-ชากานีย (al-Shawkānī, 2004: 1/99) กล่าวว่า “ตรงกลาง คือ ยุติธรรมและดีเลิศ” อิบน์ อัล-ญะฮิซีย (Ibn al-Jawzī, 1984) กล่าวว่า “คือความยุติธรรมที่สุดและดีเลิศที่สุดของพวกเขาทั้งหลาย (คือในมวลหมู่มนุษยชาติ)”

2. วิธีการจัดวางผู้คนแห่งศรัทธาสู่ตรงกลางอารยธรรม

อิสลามในยุคแรกเริ่มได้ขนานนามตัวตนของประชาชาติอิสลามนิยมเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “อะฮ์ลุล กิบละฮ์” แปลว่าผู้คนแห่งทิศ³ ในทางศาสนาหมายถึงทิศที่ไปยังอาคารกะอ์บะฮ์ ความหมายของ อะฮ์ลุล กิบละฮ์ จึงหมายถึงการเป็นผู้ศรัทธา การเป็นผู้มีเตาฮีด (ความเป็นหนึ่งของอัลลอฮ์) โดยไม่มีการตั้งภาคีใด ๆ นี่เป็นนิยามของ อะฮ์ลุล กิบละฮ์ ซึ่งมีการขยายความต่อไปอีกว่า อะฮ์ลุล กิบละฮ์นั้นพวกเขาละหมาดร่วมกันได้ ซึ่งเป็นการแสดงออกที่สำคัญมากถึงการยอมรับความเป็นมุสลิมระหว่างกัน รวมทั้งสามารถรับประทานเนื้อสัตว์ที่อีกฝ่ายเชือดได้ สามารถแต่งงานกันได้ เป็นต้น เราจะเห็นแนวคิดนี้ถูกกล่าวถึงไว้จากท่านนบี ﷺ เอง รายงานจากท่านอนัส บิน มาลิก ว่า ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

((مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا، وَاسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا، وَأَكَلَ ذَبِيحَتَنَا
فَدَلَّكَ الْمُسْلِمُ (...)))

(1/ 87: البخاري (رواه))

ความว่า: “ผู้ใดก็ตามที่ละหมาดเหมือนที่เราละหมาด และผืนหน้าของเขาไปทางกิบละฮ์

(ทิศทาง) เหมือนเรา และรับประทาน (เนื้อสัตว์) ที่เราเชือด เขาย่อมถือเป็นมุสลิม ...”

(al-Bukhārī, 1422 : 1/ 87)⁴

วิถีทางของ “ประชาชาติตรงกลาง”(Ummah Wasat) ได้เคลื่อนอยู่รอบ ๆ สิ่งที่อยู่ตรงกลางคืออาคารกะอ์บะฮ์ในนครมักกะฮ์ ด้วยกับการปฏิบัติในชีวิตประจำวันผ่านการละหมาดท่าเวลาด้วยการหันหน้าไปทางอาคารกะอ์บะฮ์ ไปจนถึงการทำอัญญ์ในทุก ๆ ปีที่นครมักกะฮ์ ซึ่งกำหนดให้มุสลิมที่มีความสามารถกระทำอย่างน้อยหนึ่งครั้งในชีวิต นี่เป็นการสร้างทิศทาง (กิบละฮ์) ที่เป็นหนึ่งเดียว คำว่า “อะฮ์ลุล กิบละฮ์” จึงหมายถึงผู้คนแห่งทิศทาง (เดียวกัน) การมีหลักยึดมั่นในความเป็นหนึ่งของผู้เป็นเจ้าของเพียงหนึ่งเดียวเหมือนกัน ไม่ว่าพวกเขาจะอยู่ที่แห่งใดในโลกนี้ พวกเขาจะถูกยึดโยงกันโดยมีอาคารกะอ์บะฮ์อยู่ตรงกลาง

อบู ญะฮ์ฟัร อัฏ-ฏะฮะหะวีย (al-Tahawī, 1414) ได้กล่าวถึงอะฮ์ลุล กิบละฮ์ ไว้ว่า “เราให้ชื่อชาวอะฮ์ลุลกิบละฮ์ของเรา ด้วยการเป็นมุสลิมที่ศรัทธาตราบที่ศรัทธาในสิ่งที่ท่านนบี ﷺ ได้นำออกมาในสิ่งที่รู้กันดีแล้ว (ว่าเป็นคำสอนอิสลามอย่างแน่นอน) ด้วยความเชื่อมั่นอย่างหนักแน่นในทุกสิ่งที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวหรือเปิดเผยให้ทราบ” อย่างไรก็ตาม อะฮ์ลุล กิบละฮ์อาจมีการกระทำที่บกพร่องในด้านต่าง ๆ (ที่เป็นการกระทำที่ยังไม่ทำให้สิ้นศรัทธา) แต่อะฮ์ลุล กิบละฮ์จะยังคงรักษาศรัทธาต่อทุกสิ่งทุกอย่างในอิสลามไว้ได้ นี่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดของอะฮ์ลุล กิบละฮ์ ดังเช่นที่อิบน์ ตัยมียะฮ์ (Ibn Taymīyah, 1995) กล่าวไว้ว่า “แนวทางของอะฮ์ลุล สุนนะฮ์ วัลญะมาอะฮ์ กำหนดชัดเจนจากสิ่งที่อ้างมาจากอัลกุรอานและสุนนะฮ์ว่า

³ คำว่า “อะฮ์ล” แปลว่า ผู้คน ส่วนคำว่ากิบละฮ์ แปลว่า ทิศ, ทิศทาง (Direction)

⁴ สำนวนคล้ายคลึงกันในบันทึกเศาะฮิฮ์อัลบุคอรี จากรายงานของท่านอัล-บะรอรีย์ (al-Bukhārī, 1422 : 7/ 102), เศาะฮิฮ์ มุสลิม (Muslim, n.d.: 3/1553) เป็นต้น

แต่พวกเขากำลังก้าวออกไปสู่สังคมแห่งอารยธรรม
“...เพื่อเป็นประจักษ์พยานท่ามกลางมนุษยชาติ
ทั้งหลาย” (ความหมายอัลกุรอานจากสุเราะฮ์ บะเกาะ
เราะฮ์ อายะฮ์ 143)

อัล-ฏาะฮะบะรียฺ (al-Ṭabarī, n.d.) กล่าวถึงกระบวนการความหมายประชาชาติตรงกลางโดยเกี่ยวข้องกับประชาชาติทั้งหมดบนโลกเอาไว้ว่า “...อาเยฮ์อัลกุรอานที่ว่า **ดังที่เราได้ทำให้พวกเขากลายเป็นประชาชาติตรงกลาง** หมายถึงดังที่เราได้ให้ทางนำแก่พวกเขา โอ้ บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลายด้วยการปรากฏขึ้นของมุฮัมมัดที่ส่งมาจากอัลลอฮ์ แล้วเราได้สร้างความพิเศษให้แก่พวกเขาด้วยการบรรลุผลด้วยกบิละฮ์ (ทิศ) ของอิบรอฮีมและมิลละฮ์ (แนวทาง) ของเขา เราได้ให้ความดีเลิศด้วยสิ่งนี้อย่างเปรียบไม่ได้ว่าผู้คนจากมิลละฮ์ (แนวทาง) ไหน ๆ เช่นเดียวกันนี้เราได้ให้ความพิเศษและความดีเด่นแก่พวกเขายิ่งกว่าผู้คนอื่น ๆ ท่ามกลางผู้สังกัดศาสนาทั้งหลาย ด้วยกับการทำให้พวกเขากลายเป็นประชาชาติตรงกลาง”

ทุกครั้งที่มุสลิมละหมาดมุสลิมจะย้ำความเป็น
“อะฮ์ลุล กิบละฮ์” ด้านหนึ่งคือการสักการะบูชา
ต่ออัลลอฮ์ เพียงหนึ่งเดียว อีกด้านหนึ่งคือการมองเห็น
ศูนย์กลางอารยธรรมใหม่ ที่เคลื่อนย้ายจากโลกเก่า
ของบนิอิสราอิล มาสู่โลกใหม่ของอุมมะฮ์วะสฎู ซึ่งมี
ศูนย์กลางใหม่ของชนทุกเผ่าพันธุ์ทุกภาษา แนวคิดของ
“อะฮ์ลุล กิบละฮ์” ไม่ได้เป็นการสร้างศาสนิกใน
ความหมายทั่วไป แต่เป็นการสร้างประชาตีสายกลาง
(วะสฎู) ที่ดำรงอยู่ตรงกลางอารยธรรม แบ่งปัน
ช่วยเหลือ อุ้มชู และแสดงให้เห็นถึงเมตตาธรรมและ
ยุติธรรม ดังนั้น แนวคิดของ อุมมะฮ์ วะสฎู (ประชาชาติ
ตรงกลาง) ที่เคลื่อนไปเช่นนี้จึงกลายเป็นศูนย์กลางที่
ประสานระหว่างอารยธรรมต่าง ๆ บนหลักการแห่ง
ความยุติธรรม (ฮัดล) ความดีเลิศ (คิยาร์) เพื่อให้สามารถ
บรรลุดังการเป็นพยาน (ชะฮาดะฮ์) แก่มนุษยชาติ
ทั้งหลาย

3. จุดเริ่มต้นการปฏิสัมพันธ์กับอารยธรรม ใหญ่ในยุคแรกเริ่ม

สถานะความเป็นประชาชาติตรงกลาง (Ummah Wasat) เริ่มต้นกำเนิดจากการมีกิบละฮ์เป็นศูนย์กลางของการอิมาตะฮ์ (สักการะบูชาต่ออัลลอฮ์เพียงหนึ่งเดียว) และเป็นการจัดวางผู้คนที่มีดำรงตนอยู่บนหลักการเตาฮีด (ความเป็นหนึ่งเดียวของอัลลอฮ์) จากนั้นมันได้ ถูกกำหนดให้มีสถานะตรงกลางระหว่างอารยธรรมของโลก ระหว่างตะวันออกและตะวันตก และระหว่างด้านเหนือและด้านใต้ สถานที่ตั้งของกะอ์บะฮ์จึงยังเป็นการจัดวางในมิติของภูมิศาสตร์อารยธรรมอะห์มัด อับดุลเราะห์มาน อัซซายิห์ (al-Sayih, 1977) อธิบายว่า “... ที่ตั้งของมันยังคงมองเห็นเป็นพยานได้ถึงผู้คนทั้งหมดและดำรงการเป็นพยานให้แก่ผู้คนได้ทั้งหมด มันครอบคลุมชาวโลกทั้งหมด สิ่งที่เป็นดอกผลทางจิตวิญญาณและความคิด จึงเคลื่อนผ่านจากแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง และควบคุมการเคลื่อนไหวนี้ทั้งในด้านวัตถุและสิ่งนามธรรม” ความหมายของวะสฎ์จึงเป็นเรื่องของสถานะแห่งการจัดวางที่ปรากฏอยู่ระหว่างสองด้าน (al-Tabarī, n.d.) ซึ่งถูกห่อหุ้มด้วยด้านต่าง ๆ หรือสถานะบางสิ่งที่ห่อหุ้มด้วยสิ่งต่าง ๆ (al-Umr, n.d) การพยายามรักษาสถานะ “วะสฎ์” ได้จริงย่อมต้องอาศัยปัจจัยความดีเลิศ (คิยาร์) หลายอย่าง โดยสิ่งที่สำคัญคือความรู้ที่กว้างขวางและลึกซึ้ง จิตวิญญาณที่เป็นอิสระจากสิ่งหลอกลวงและจอมปลอมจากการที่พวกเขายึดมั่นกับเตาฮีด และมีสำนึกในความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง เมื่ออยู่ตรงกลางก็พยายามที่จะสร้างสภาวะที่สมดุล แสวงหาความร่วมมือ โดยอาศัยความยุติธรรม (อัดล) เป็นเรื่องมูลฐาน ในแง่มุมนี้เองที่แนวคิดวะสฎ์ได้อธิบายความหมายของมันคือการดำรงอยู่ตรงสายกลางระหว่างความสุดขอบไปในด้านต่าง ๆ อัล-ฏะบะรียี (al-Tabarī, n.d.) กล่าวว่า “การที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้บอกลักษณะพวกเขาด้วยกับคำว่าวะสฎ์ (ตรงกลาง) เพื่อให้เกิดการจัดวางตรงกลาง เพื่อไม่ให้พวกเขา

เป็นพวกเลยเถิด (ในด้านต่าง ๆ) ในศาสนา” อัล-กูฏูบียี (al-Qurtubī, n.d.) กล่าวว่า “ความเป็นวะสฎ์คือการไม่ได้เป็นทั้งด้านที่ สุดโต่งและด้านที่หย่อนยาน ดังนั้นมันจึงเป็นสถานะที่ได้รับการยกย่อง”

ท่านนบี ﷺ และเศาะฮาบะฮ์ (บรรดาสหาย)ของท่าน เป็นกลุ่มชนที่นำหน้าที่สุดในการใช้แนวคิดวะสฎ์ พวกเขาเป็นรูปแบบชีวิตที่เคลื่อนที่หลากหลายมาก เช่น การอพยพ (ฮิจญเราะฮ์) ที่เป็นการผล่อออกไปที่ใหม่ เป็นการเคลื่อนไปสู่พื้นที่ที่ดีกว่า เมื่อแสวงหาความช่วยเหลือจากเมืองกูอ็อฟไม่สำเร็จ ก็ไปยังนครมะดีนะฮ์แทนและได้กลายมาเป็นนครแห่งศาสนทูตในที่สุด บางส่วนก็เคลื่อนไปที่อบิสสิเนีย ดินแดนที่ไม่ใช่มุสลิม ไปอาศัยอยู่ในฐานะของชนกลุ่มน้อยที่มีความเชื่อแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ ขณะเดียวกันผู้คนยังได้เห็นสมรรถุมีรับอย่างบะดร์ อุซุศ และสนธิสัญญาฮุคัยบียะฮ์ การพิชิตมักกะฮ์และการให้อภัย ยังได้เห็นความพยายามในการสมดุลทางอำนาจกับโรมันและเปอร์เซีย การส่งทูตไปเยเมนและเมืองอื่น ๆ นี่เป็นประสบการณ์ของประชาชาติตรงกลาง (Ummah Wasat) รุ่นแรกเริ่มของอิสลาม

สิ่งที่ประจักษ์ชัดจากความเป็นตรงกลาง หรือ “วะสฎ์” ในยุคแรกนั้น เพียงแค่เริ่มต้น ก็ได้นำสู่ความเกี่ยวพันกับสองจักรวรรดิที่แข็งแกร่งที่สุดในโลกขณะนั้นคือโรมันและเปอร์เซีย รวมกระทั่งถึงการหยุดยั้งอิทธิพลของจักรวรรดิจีนที่เคลื่อนมาทางตะวันตก ความเป็นวะสฎ์จึงเป็นการก้าวไปสู่ใจกลางโลกของอำนาจที่ทรงอิทธิพลอย่างกว้างขวางที่สุด ท่ามกลางโลกที่ไม่เคารพกติการะหว่างกันจะไม่สามารถพัฒนาอารยธรรมได้ มันจึงจำเป็นต้องหาหนทางให้ทุกอารยธรรมดำรงอยู่ด้วยกัน และสามารถแลกเปลี่ยนความก้าวหน้าทางความรู้และร่วมกันพัฒนาศาสตร์ต่าง ๆ ได้ด้วยกัน

เหตุการณ์สำคัญในช่วงสมัยแรกเริ่มที่ท่านนบี ﷺ ประสบความสำเร็จในการรวบรวมมักกะฮ์และมะดีนะฮ์เข้าเป็นดินแดนเดียวกันแล้ว ท่านนบี ﷺ ก็ได้เข้าไป

หยุดยั้งการขยายอิทธิพลของจักรวรรดิโรมันที่สมรภูมิตะบูก (غزوة تبوك)⁵ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 630 เป็นสมรภูมิครั้งสุดท้ายของท่านนบี ﷺ อีกด้วย ทั้งนี้เพื่อต้องการหยุดยั้งการการแพร่อำนาจเข้ามาครอบครองดินแดนตะวันออกของจักรวรรดิโรมัน และถือว่าเป็นสงครามที่จบลงด้วยการกำเนิดของอิสลามเข้าสู่โลกสากลอย่างเต็มตัว นักเขียนชีวประวัติท่านนบี ﷺ Safiyy ar-rahmān al-Mubarakfūrī (al-Mubarakfūrī, 2562) กล่าวว่า “สงครามครั้งนี้ส่งผลต่อการขยายอิทธิพลและอำนาจของบรรดามุสลิมให้มีความเข้มแข็งในคาบสมุทรอาหรับเป็นอย่างมาก ผู้คนต่างประจักษ์แล้วว่าไม่มีพลังความสามารถและอิทธิพลใดในคาบสมุทรอาหรับที่เหนือกว่าอิทธิพลของอิสลาม... ก่อนหน้านั้นพวกเขาฝากความหวังไว้กับชาวโรมัน” จนกระทั่งในหลายศตวรรษต่อมาจึงได้ผลักดันอำนาจของโรมันให้กลับไปสู่ยุโรปได้ ก่อนที่จะพิชิตนครคอนสแตนติโนเปิลใน ค.ศ. 1453 ภายใต้การนำของมูฮัมหมัด ฟาติห์ แห่งอูซมาเนียฮ์ ในขณะที่การขัดแย้งกับอำนาจของจักรวรรดิเปอร์เซียนั้นสามารถยุติได้ในเวลาอันสั้นด้วยชัยชนะเหนืออัล-มะดาอิน นครหลวงของเปอร์เซียใน ค.ศ. 636 ในยุคสมัยของเคาะลีฟะฮ์ อุมัร อิบน์ อัล-ค็อฏฏอบ นั้นทำให้จักรวรรดิใหญ่ที่สร้างความหวาดกลัวให้ผู้คนในยุคนั้นได้เปลี่ยนทิศทางของมันไปโดยสิ้นเชิง

ไม่เพียงแต่การสร้างสมดุลงานต่อจักรวรรดิโรมันและจักรวรรดิเปอร์เซียเท่านั้น ในโลกด้านตะวันออกนั้นก็มีความน่าสนใจไม่น้อย และเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งในวิธีการจัดวางสมดุลของอารยธรรม เมื่อพิจารณาในช่วงเวลาที่ท่านนบี ﷺ ได้สถาปนาประชาคมนะฮ์ซันใน ค.ศ. 622 ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของระบบการปกครองอิสลาม มันเป็นช่วงเวลาโดยตรงสมัยกับราชวงศ์ถัง อันมีเมืองหลวงคือซีอานที่ก่อตั้งราชวงศ์เมื่อ

ค.ศ. 618 เพิ่งก่อตั้งราชวงศ์มาได้เพียง 4 ปี ถือว่าร่วมสมัยกันอย่างที่สุด ราชวงศ์ถังยังถือว่าเป็นราชวงศ์ที่อยู่ร่วมสมัยกับยุคสลัฟ (ยุคแรกเริ่ม) ของมุสลิมโดยส่วนใหญ่ ในช่วงแรกนั้นราชวงศ์ถังขยายตัวมาทางตะวันตกถึงเอเชียกลางอย่างยิ่งใหญ่มาก แต่ก็ต้องพ่ายแพ้กับกองทัพของคิลาฟะฮ์อิสลามในยุคนั้นในสมรภูมิน้ำตาลัส (معركة خراسان)⁶ ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 751 ทำให้ต้องถอยร่นกลับไปยังถิ่นของชาวจีนแต่เดิม หลังจากสมรภูมินี้ผลให้ทางฝ่ายมุสลิมสามารถครองอำนาจเหนือเอเชียกลางต่อไปอีกสี่ศตวรรษต่อมา และได้คุมเส้นทางสายไหม รวมกระทั่งอำนาจการค้าทางทะเลในมหาสมุทรอินเดีย Goodrich (2553) กล่าวว่า “แม้ว่านักการทหารฝรั่งจะไม่ได้ให้ความสำคัญแก่การรบคราวนี้ แต่สงครามครั้งนี้ก็มีผลสำคัญมากในทางพงศาวดาร ประเทศจีนสมัยราชวงศ์ถังมีอาณาจักรอันยิ่งใหญ่ไพศาลที่สุดมากกว่าศตวรรษ ต่อมาเผชิญหน้ากับอาหรับผู้ซึ่งต้องการขยายตัวออกเช่นเดียวกัน แล้วก็เป็ใหญ่มาในระยะเวลานาน ๆ กัน โดยได้ปกครองจากแถบพรหมแดนกันสู่ไปจนถึงสเปนและโมร็อกโก ทั้งยังคุมมหาสมุทรอินเดียอีกด้วย...”

แนวคิด “อุมมะฮ์ วะลัฎ” (ประชาชาติตรงกลาง) ในยุคแรกเริ่มของอิสลามได้เริ่มต้นขึ้นได้ครบทุกความหมาย ไม่เพียงแต่เป็นการสักการบูชาที่มีกะอับะฮ์เป็นศูนย์กลางเท่านั้น แต่ได้เข้าไปยืนเด่นอยู่ในโลกอารยธรรมทั้งทางตะวันออกและตะวันตก ได้ทำให้ทิศทางที่ควบคุมไม่ได้ของอำนาจแห่งจักรวรรดิทั้งหลายเคารพกติกากันมากขึ้น ต่อมาการแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งหลายของอารยธรรมจึงตามมาอย่างคึกคัก และโลกก็เปลี่ยนไปสู่ยุคของการแลกเปลี่ยนกันของความรู้เส้นทางการค้าขายระหว่างดินแดนอิสลามกับจีนนั้นเติบโตและขยายไปสู่โลกตะวันตก ชาวมุสลิมไปทำ

⁵ ปัจจุบันเป็นชายแดนซาอุดีอาระเบียติดกับประเทศจอร์แดน ถือเป็นชายแดนของคาบสมุทรอาหรับ

⁶ ปัจจุบันอยู่ในประเทศคีร์กีซสถาน (Kyrgyzstan) ในสงครามครั้งนี้ได้มีทัพของชาวทิเบตร่วมเป็นพันธมิตรสำคัญด้วย

การค้าถึงดินแดนจีนในสมัยราชวงศ์ถัง (Arnold, 1896) รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ กล่าวได้ว่าแนวคิดแห่งวะสฎุ ไม่ใช่แนวคิดการปลีกตัวและแยกตัว แต่เป็นการพยายามก้าวไปอยู่ตรงกลางท่ามกลางประชาชาติต่าง ๆ คำสอนในแบบวะสฎุได้ทำให้ประชาชาติอิสลามเปิดกว้างสู่อารยธรรมต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับการสร้างสะพานของความร่วมมือกันในทุกด้าน (al- Tuwayyirī, n.d.)

อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวคิด “อุมมะฮ์ วะสฎุ” (Middle Nation) ในการจัดวางอารยธรรมนั้น พบว่ามันเป็นแนวคิดการจัดวางอารยธรรมมนุษย์ผ่านการสถาปนาประชาชาติ “อุมมะฮ์ วะสฎุ” (Middle Nation) มาพร้อมกับการเปลี่ยนกิบละฮ์ จากอัลอักศอมายังกะอ์บะฮ์ นั่นคือทิศของการอิบาดะฮ์ (สักการะบูชา) ในยุคสุดท้าย มันมาพร้อมกับสร้างประชาชาติใหม่ที่มีความมุ่งหมายเป็นแบบเดียวกับกะอ์บะฮ์ คือการเป็นตรงกลางของมนุษยชาติ ความหมายของตรงกลางนี้คือ การสามารถสร้างความยุติธรรม (อัดล์) ให้กับประชาชาติทั้งหลายได้ ซึ่งมันจะทำได้จริงนั้นจะต้องพัฒนาประชาชาติขึ้นมาเป็นประชาชาติที่ดีเลิศ (คิยาร์) เพื่อสามารถสร้างความยุติธรรมได้ในมิติที่กว้างขวางอย่างแท้จริง แต่ทั้งหมดนี้ไม่ได้เพื่อความยิ่งใหญ่ของประชาชาติอิสลามในโลกนี้ แต่เพื่อสามารถทำหน้าที่เป็นพยานในวันกียามะฮ์ (วันฟื้นชีวิตเพื่อการพิพากษา) ได้อย่างมั่นใจ

คำว่า “กลาง” (วะสฎุ) หมายความว่าตามงานอธิบายอัลกุรอานยุคคลาสสิกถึง “ความยุติธรรม” คือการสามารถเห็นข้อเด่นข้อด้อยของทุกอารยธรรมได้ จนนำไปสู่การจัดวางด้วยข้อเสนอของอิสลามได้ เพื่อจะนำไปสู่โลกที่สันติ คำว่า “ตรงกลาง” นี้เองคือการให้ความหมายต่อการจัดวางอารยธรรมมนุษย์ในอิสลาม ซึ่งไม่ใช่การครอบงำอารยธรรมอื่น ๆ แต่เป็นการดำรงอยู่

ร่วมกันได้ภายใต้ข้อตกลงที่ยุติธรรม และหันมาพัฒนาวิทยาการต่าง ๆ การค้าขาย และด้านอื่น ๆ

จากการศึกษาเรื่อง “อุมมะฮ์ วะสฎุ” ได้พบถึงความสัมพันธ์ของแก่นกลางของคำสอนอิสลามคือเตาฮีด (เอกภาพของอัลลอฮ์) ที่แสดงออกด้วยการไม่มีชีริก (การตั้งภาคี) โดยปรากฏอยู่ในวิถีทางที่มีละหมาดห้าเวลา ถูกประสานเข้ากับการจัดวางกิบละฮ์ (ทิศทาง) ใหม่ ซึ่งได้กลายมาเป็นการสร้างประชาชาติแบบใหม่เพื่อนำไปสู่การปฏิสัมพันธ์ในเชิงการเป็นพยาน (ชะฮาดะฮ์) ให้แก่มนุษยชาติทั้งหมด แนวคิดอุมมะฮ์วะสฎุจึงได้กลายเป็นมโนทัศน์ใหม่ที่มีต่อการจัดวางทางอารยธรรมของมนุษย์

สรุปผล

จากการศึกษาสามารถสรุปผลได้ว่ากระบวนการ “อุมมะฮ์ วะสฎุ” (Middle Nation) เกิดมาจากรูปแบบที่อยู่ในทิศทางของการละหมาด นั่นคือการกำหนดทิศทางใหม่ไปสู่อาคารกะอ์บะฮ์ กระบวนการนี้มีลักษณะเป็นการปฏิบัติจริงของปัจเจกชนมุสลิมแต่ละคน ความเป็นศูนย์กลางของกะอ์บะฮ์ถูกทำให้เป็นที่หลอมรวมจิตใจของประชาชาติอิสลามในทุกวันผ่านเสาหลักของการปฏิบัติศาสนานั่นคือการละหมาดวันละห้าเวลา ขณะเดียวกันแนวคิดนี้ได้เข้าถึงเจตนารมณ์การปรากฏขึ้นของประชาชาติอิสลามว่าได้เป็นศูนย์กลางของมนุษยชาติเช่นเดียวกับอาคารกะอ์บะฮ์ โดยทำหน้าที่เป็นพยานแก่มนุษยชาติ ซึ่งให้ความหมายว่าต้องพัฒนาตัวเองให้อยู่ในสภาวะที่ดีที่สุด (คิยาร์) และรักษาความยุติธรรมอย่างดีที่สุดเช่นกัน

แนวคิดและวิธีการปฏิบัติเช่นนี้ได้ทำให้ประชาชาติอิสลามพัฒนาขึ้นมาเป็น “ตรงกลาง” ของอารยธรรมโลก ทำการแบ่งปันระหว่างอารยธรรมจัดสรรทรัพยากร ถ่วงดุลย์และสร้างสมดุลระหว่างประชาชาติต่าง ๆ ที่รายล้อม เมื่อใดที่สถานะตรงกลางอ่อนแอลงไป ความยุ่งเหยิงก็จะเกิดขึ้นกับดุลยภาพ

ระหว่างประชาชาติต่าง ๆ ดังนั้น เราจึงพบว่าการเคลื่อนไหว ในแนวคิดแบบวะสฎุ (ตรงกลาง) เป็นสิ่งที่อยู่กับประชาชาติอิสลามมาโดยตลอด

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. เสนอแนะให้มีการศึกษาธรรมชาติของอารยธรรมต่าง ๆ ในยุคการมาของอิสลาม โดยลงลึกไปถึงฐานความคิดของอารยธรรมเหล่านั้น เพื่อทำความเข้าใจว่าแนวคิด “อุมมะฮ์ วะสฎุ” (Middle Nation) ได้เข้าปฏิสัมพันธ์อย่างไร? จนสามารถผลักดันโลกในยุคนั้นให้เกิดจุดพลิกผันสู่ความรุ่งเรืองทางอารยธรรมได้

กรณีศึกษานี้จะได้เข้าใจแนวคิดของอุมมะฮ์วะสฎุได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาเชิงอารยธรรม

2. เสนอแนะให้มีการนำโน้ตค้นเกี่ยวกับ

“อุมมะฮ์ วะสฎุ” (Middle Nation) มาอธิบายบทบาทของโลกมุสลิมท่ามกลางการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจในยุคร่วมสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นเกี่ยวกับการแข่งขันอาวุธ การแย่งชิงทรัพยากร และสงครามทางการค้า เพื่อจะทำให้เกิดข้อเรียกร้องของการสร้างสมดุลอำนาจที่วางอยู่บนกรอบสันติภาพที่แท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- Arnold, T W. (1896). *Preaching of Islam*. Constable.
- al-Bukhārī, Muhammad Ibn Ismā‘īl. (1422). *Ṣaḥīḥ al-Bukhārī*. Dār Tawq al-Najāh.
- Ibn Hanbal, Ahmad. (2001). *Musnad al-Imām Ahmad (al-Muhaqqiq: Shu‘ayb al-‘arnāūt)*. Muazzah al-Risālah.
- Ibn al-Jawzī. Abū al-Faraj. (1984). *Zād al-Masīd*. al-Maktab al-Islāmī.
- Ibn Kathīr , Isma‘īl. (2002). *Tafsīr al-Qur‘ān al-‘azīm*. Dār Tayyibah.
- Ibn Taymīyah, Ahmad. (1995). *Majmu‘ Fatāwa*. Majma’ al-Mālik Fahd.
- Goodrich, Luther Carrington. (2553). *A Short History of the Chinese People*. Kledthai Publishing.
- al-Tirmidhī , Muhammad Ibn ‘Isā. (1975). *Sunan al-Tirmidhī*. Matba’ah al-Halabī.
- al-Mubarakfūrī, Safiyy ar-rahmān . (2562). *المختوم* [Ar-Raheeq Al-Makhtum]. White Channel Publishing.
- Muslim, Abū al-Ḥasan Ibn al-Ḥajjāj. (n.d.). *Ṣaḥīḥ Muslim*. Dār al-Ihya’ al-Kutub al-‘Arabīyah.
- al-Nadwī, Abul Ḥasan Alī. (n.d.) *Madhā Khasir al-‘Ālam bi al-Inhiṭāṭ al-Muslimīn*. Maktabah al-īmān.
- al-Nawawī, Yahya. (1392). *Sharḥ Ṣaḥīḥ Muslim*. Dār al-Turāth al-‘arabī.
- al-Nasā‘ī, Muhammad Ibn Shu‘ayb . (2001). *Sunan al-Kubrā*. Muazzah al-Risālah.
- al-Qurtubī, Abū ‘Abdullāh. (n.d.). *al-Jāmi’ li Ahkam al-Qur‘ān*. Dār al-Fikr.
- al-Sa’dī, ‘Abd al-Rahmān. (n.d.). *Taysīr al-Karīm al-Rahmān fī Tafsīr Kalām al-Mannān*. Mu’assasat al-Risālah.
- al-Sāyi , Ahmad abd al-Rahīm. (1977). *Kitāb al-Hadhārah al-Islāmīyah*. al-Jāmiyah al-Islāmīyah bi al-Madīnah al-Munawarah.

al-Shawkānī, Mahammad Ibn Alī. (2004). *Fath al-Qadīr*. Dār al-Ma‘rifah.

al-Ṭabarī, Mahammad Ibn Jarīr. (n.d.). *Jāmi‘ al-Bayān ‘an Ta’wīl Āyāt al-Qur’ān*. Dār al-Ma‘ārif.

al-Tahawī, abu jafar. (1414). *Matn al-Tahawiyah*. Maktabah al-Islami.

al- Tuwayyirī , Abd al-Azīz Uthman. (n.d.). *Wasitīyah al-Islām wa Samahtuhu wa Dahwatuhu li al-Hiwār*. Wisarah al-Awqāf.

al- Umr , Nāsir Umar. (n.d.). *Wasitīyah fi Daw’ al-Qurā’n al-Karīm*. Wisarah al-Awqāf.